

Związki muzyki z filmem

- [Związki muzyki z filmem](#)

Związki muzyki z filmem

Ważne daty

1895 – wynalezienie kinematografu przez braci Lumière, pierwszy pokaz filmowy

1897 – powstanie jednego z pierwszych studiów filmowych, Georges Méliès

1908 – pierwszy polski film – *Pruska kultura*

1914 – początek filmowej kariery *Trampa*, postaci kreowanej w niemym kinie przez Charliego Chaplina

1919 – pierwsze wydanie *Kinothek* Giuseppe Beccego, zbioru fragmentów muzyki filmowej dla taperów

1927 – pierwszy film dźwiękowy – *Śpiewak jazzbandu*

1941 – premiera *Obywatela Kane’a* – pierwszego filmu z muzyką Bernarda Herrmanna

1952 – premiera musicalu *Deszczowa piosenka*

1961 – Musical *West Side Story* zdobywa *Oscara* w kategorii: najlepszy film

1968 – premiera filmu Romana Polańskiego *Dziecko Rosemary* z muzyką Krzysztofa Komedy

1980 – premiera filmu muzycznego *Blues Brothers*

Scenariusz lekcji dla nauczyciela

Źródło: online skills, cc0.

III. Tworzenie wypowiedzi związanych z historią i kulturą muzyczną. Uczeń:

4. formułuje logiczną wypowiedź na temat dzieł, form, gatunków, stylów, technik i twórców muzycznych, uwzględniając zależności między nimi w kontekście: genezy, przeobrażeń, porównań.

Nauczysz się

identyfikować rozwój kinematografii z rozwojem dźwięku i muzyki w kinie;

określać funkcje muzyki w niemym kinie;

przedstawiać funkcję użycia przykładów z muzyki klasycznej w filmie;

przedstawiać sylwetki najważniejszych twórców muzyki filmowej;

określać rolę muzyki popularnej w filmie muzycznym.

Początki kinematografii

Dziewiętnasty wiek to epoka wynalazków, które odmieniły całkowicie kształt kultury i sztuki w kolejnym stuleciu. Jednym z nich był kinematograf skonstruowany w 1895 r. przez francuskich wynalazców, braci August Marie Louis i Louis Jean Lumière. Był on udoskonaloną wersją [kinetoskopu](#) Thomasa Edisona, który umożliwiał zapis ruchomych obrazów, ale przeznaczony był tylko dla jednego widza. Wynalazek braci pozwalał na odtworzenie nagrania przed większą widownią. Pierwszy tego typu pokaz miał miejsce 28 grudnia 1895 r., podczas którego odtworzono uznawany za pierwszy w historii film – *Wyjście robotników z fabryki*.

Po filmach ukazujących sceny z życia codziennego, takich jak *Wjazd pociągu* zaczęto tworzyć krótkie, najczęściej komediowe fabuły. Pierwszym takim filmem był *Oblany ogrodnik*, autorstwa braci Lumière. W 1897 r., czyli zaledwie dwa lata po wynalezieniu kinematografu, powstało pierwsze studio filmowe Georges Méliès. Reżyser ten specjalizował się w filmach, które dziś zaliczylibyśmy do gatunków fantasy i science fiction – tworzył niezwykle rozbudowane scenografie, kostiumy, a także niecodzienne, wizjonerskie fabuły. Jego najsłynniejszym filmem pozostaje *Podróż na Księżyc*. Niestety, z powodu wojny zachowały się zaledwie ułamki z tej niezwykle twórczości.

Kadr z filmu „Podróż na Księżyc”, wikipedia.org, domena publiczna

Znaczenie muzyki w niemym kinie

Wynalazek braci Lumière nie pozwalał na rejestrację dźwięku – przez pierwszych 20 lat kinematografii film pozostawał niemy, a gra aktorska była swego rodzaju pantomimą. Nie oznacza to jednak, że widzowie oglądali pierwsze filmy w całkowitej ciszy. Ogromne znaczenie dla filmu niemego miała muzyka, która często dopowiadała i ilustrowała akcję. Muzyka filmowa w niemym kinie wykonywana była na żywo – początkowo przez improwizujących pianistów, tzw. [taperów](#).

Z czasem taperów zastąpiły większe zespoły, a nawet całe orkiestry. W 1919 r. włoski kompozytor i aktor, Giuseppe Becce, opublikował w Berlinie zbiór muzycznych fragmentów i piosenek dla taperów i zespołów akompaniujących w kinach, tzw. Kinothek, wraz z podziałem na uczucia i sytuacje jakie mają ilustrować.

Pianista (Taper) w niemym kinie, silentlondon.co.uk, CC BY 3.0

Obecnie również niektórzy muzycy i zespoły zajmują się improwizacją do niemych filmów. Kompozycją muzyki do odnalezionych i odrestaurowanych niedawno pierwszych produkcji (*Pruska kultura*, *Zew morza*) zajął się natomiast kompozytor Krzesimir Dębski.

Początki filmu dźwiękowego – rozwój muzyki filmowej

Twórcom kinematografii zajęło ponad 20 lat znalezienie sposobu by zsynchronizować obraz z dźwiękiem. Kiedy nareszcie nastąpiło to w 1927 r., oblicze kina zmieniło się nie do poznania. Za pierwszy w pełni udźwiękowiony film uznawany jest [musical](#), *Śpiewak jazzbandu*, choć już we wcześniejszym *Don Juanie* (również z 1927 r.) pojawił się dźwięk – odgłosy szczęku mieczy, bicie dzwonów itp. – zabrakło jednak dialogów.

Plakat, „Śpiewak jazzbandu”, wikipedia.org, domena publiczna

Pewnym problemem w początkach filmu było jednoczesne nagrywanie dźwięku i obrazu. Tę sytuację zabawnie ilustruje musical *Deszczowa piosenka*, opowiadający o początkach kina dźwiękowego i nieoczekiwanych trudnościach, z którymi musiały się zmierzyć gwiazdy niemego filmu.

Z czasem opracowano metodę, by dźwięk nagrywać oddzielnie i synchronizować z obrazem. Stąd w kinie pojawiło się kilka dodatkowych osób, które odpowiadały za dźwięk. Tworzeniem ścieżki dźwiękowej filmu, polegającym na łączeniu w brzmieniową całość dialogów, efektów dźwiękowych, hałasów, muzyki filmowej (czyli z angielskiego [sound designem](#)) zajął się sound designer. Specjalista, który

decyduje o wyborze muzycznych fragmentów i piosenek oraz doradza reżyserowi we wszystkich kwestiach muzycznych nazywany bywa fachowo [music supervisor](#).

Związki muzyki klasycznej z filmem

Kino często wykorzystywało potencjał muzyki wcześniejszych epok. Szczególnie chętnie sięgali po muzykę klasyków i romantyków twórcy filmów animowanych, np. Walt Disney. Muzyka poważna istotną rolę odgrywa także w filmach fabularnych. Przykładem wykorzystania muzyki poważnej w filmie fabularnym może być *M – Morderca* (1931), w którym to główny bohater wygwizduje motyw z utworu *W grocie Króla Gór* z suity *Peer Gynt* Edwarda Griega.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dn4S1Y6Lr>

Główny motyw z filmu *M jak Morderca* z 1931 roku, online-skills, CC BY 3.0

Utwór: Główny motyw z filmu *M jak Morderca* z 1931 roku. Motyw jest odgwizdywany przez główną postać – seryjnego mordercę. Kompozycja posiada umiarkowane tempo. Cechuje się spokojnym charakterem.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dn4S1Y6Lr>

Edvard Grieg, „W grocie Króla Gór”, suita „Peer Gynt”, Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy (dalej AMFN), CC BY 3.0

Utwór: E. Grieg, *W grocie Króla Gór*, suita *Peer Gynt*, wykonanie: Muzycy z AMFN. Kompozycja posiada umiarkowane tempo. Cechuje się żywiołowym charakterem.

Wiele ze scen filmowych przeszło do historii właśnie ze względu na zestawienie ich ze znaczącymi fragmentami muzyki poważnej – jak film *Czas Apokalipsy*, który nierozzerwalnie związał się w pamięci kinomanów z *Cwałem Walkirii* Richarda Wagnera. Na muzyce Wagnera (Vorspiel z *Tristana i Izoldy*) oparł też niemal całą ścieżkę dźwiękową do filmu *Melancholia* Lars von Trier. Mistrzem wykorzystania w kinie muzyki poważnej okazał się jednak Stanley Kubrick, który w swojej *2001: Odysei kosmicznej* użył zarówno fragmentu *Tako rzecze Zaratustra* Richarda Straussa,

jak i walca *Nad pięknym modrym Dunajem* Johanna Straussa, a nawet – bez pytania kompozytora o zgodę! – kilku kompozycji Györgiego Ligetiego.

Plakat, „Odyseja kosmiczna“, wikipedia.org, domena publiczna

Szczególne miejsce w kinie zyskała też awangardowa muzyka XX w. Do jej stereotypowego postrzegania w filmie znacząco przyczynił się właśnie Kubrick, który w horrorze *Lśnienie* wykorzystał kompozycje takich twórców, jak Bela Bartók, Krzysztof Penderecki czy György Ligeti. Jednym z najbardziej eksploatowanych przez kino kompozytorów współczesnych – choć w zupełnie innym kontekście niż wymienieni wcześniej – okazał się Arvo Pärt, którego utwór *Spiegel im Spiegel* został użyty w 23 filmach i stał się inspiracją dla takich kompozytorów muzyki filmowej, jak Thomas Newman.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dn4S1Y6Lr>

Avro Pärt, „Spiegel im Spiegel”, online-skills, CC BY 3.0

Avro Pärt, „Spiegel im Spiegel”, online-skills, CC BY 3.0

Utwór: *Spiegel im Spiegel*, **wykonawca:** A. Pärt. Kompozycja posiada wolne tempo. Cechuje się spokojnym charakterem.

Związki muzyki z filmem

Najważniejsi twórcy muzyki filmowej

Do Hollywood w poszukiwaniu szczęścia, sławy i pieniędzy przybywali nie tylko aktorzy, ale też kompozytorzy. Szybko okazało się, że przemysł muzyczny nie potrafi się obejść bez muzyki, a amerykańska kinematografia szczególnie gustowała w stylistyce typowo romantycznej muzyki europejskiej. Pierwsze dziesięciolecia XX w. w muzyce filmowej należały zatem do klasycznie wykształconych kompozytorów europejskich, takich jak urodzony w Galicji Erich Wolfgang Korngold (*Przygody Robin Hooda* – 1938 r., *Jastrząb morski* – 1940 r.), Węgier Miklós Rózsa (*Urzeczona* – 1945 r., *Ben-Hur* – 1959 r.), urodzony na Ukrainie, czterokrotny laureat *Oscara*, Dimitri Tiomkin (*W samo południe* – 1951 r., *Rio Bravo* – 1959 r.).

Sukces za oceanem odniosło też wielu polskich twórców, m.in. Wojciech Kilar, który obok olbrzymiej liczby polskich produkcji (np. *Salto*, *Perła w koronie*, *Pan Tadeusz*), pisał też dla najważniejszych reżyserów zagranicznych, m. in. dla Francisa Forda Coppoli do filmu *Dracula*. Wśród polskich twórców muzyki filmowej warto wymienić również muzyka jazzowego Krzysztofa Komeda, który napisał muzykę do kilku słynnych produkcji Romana Polańskiego, w tym do filmu *Nóż w wodzie* oraz kołysankę do kultowego horroru *Dziecko Rosemary*. Polski kompozytor znalazł się również w gronie laureatów *Oscarów* – nagrody Amerykańskiej Akademii Filmowej. Za muzykę do filmu *Marzyciel* otrzymał ją Jan A. P. Kaczmarek.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dn4S1Y6Lr>

Krzysztof Komeda, Kołysanka z filmu „Dziecko Rosemary”, online-skills, CC BY 3.0

Krzysztof Komeda, Kołysanka z filmu „Dziecko Rosemary”, online-skills, CC BY 3.0

Utwór: Krzysztof Komeda, Kołysanka z filmu *Dziecko Rosemary*. Kompozycja posiada zróżnicowane tempo zmieniające się w trakcie utworu. Cechuje się spokojnym, sentymentalnym charakterem.

W historii muzyki filmowej ogromne znaczenie odegrały duety reżysersko-kompozytorskie. Wśród najważniejszych, choć jednocześnie najbardziej

wybuchowych, duetów wymienić należy reżysera słynnych dreszczowców i kryminałów Alfreda Hitchcocka i kompozytora, którego muzyka stała się symbolem trzymającej w napięciu ścieżki dźwiękowej, Bernarda Herrmanna. Panowie współpracowali przy wielu produkcjach, w tym przy *Psychozie* oraz *Zawrocie głowy*, tworząc niezwykle spójne wizualnie i brzmieniowo dzieła, jednak według legend, gdy zaczynali się kłócić, cała ekipa uciekała w popłochu z planu. W kinie europejskim szczególną rolę odegrał duet włoskich twórców: reżysera Federica Felliniego i kompozytora Nina Roty, którzy współpracowali przy takich produkcjach, jak *Osiem i pół*, *Słodkie życie*, *La Strada*. Rota szczególnie znany jest jednak ze ścieżki dźwiękowej do filmu innego reżysera, Francisa Forda Coppoli – *Ojca chrzestnego*. We współczesnym europejskim kinie interesujące i nieco eksperymentalne zestawienie stanowią filmy Petera Greenawaya z muzyką Michaela Nymana, np. *Kontrakt rysownika*, *Zet i dwa zera*.

Współczesną, wciąż współpracującą, parą reżysersko-kompozytorską pozostaje reżyser Steven Spielberg i kompozytor John Williams. Ten ostatni pozostaje zresztą jednym z najważniejszych „guru” muzyki filmowej, a ścieżki do takich filmów jak *Poszukiwacze zaginionej Arki*, *Lista Schindlera*, *Szczęki* czy saga *Gwiezdne Wojny* są wzorem dla kolejnych pokoleń twórców muzyki filmowej, a przy okazji przeniknęły do sal koncertowych i zyskały wielu zwolenników także poza kinem.

Zadania

Ćwiczenie 1

Jaki tytuł nosił pierwszy film dźwiękowy?

Śpiewak jazzbandu

Dzisiejsze czasy

Wyjście robotników z fabryki

Ćwiczenie 2

Z którego filmu pochodzi to nagranie?

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/PBQF0GL0C>

☐ *Dziecko Rosemary*

☐ *Marzyciel*

☐ *Nóż w wodzie*

☐ *W samo południe*

Ćwiczenie 3

Przeciągając podane elementy przyporządkuj nazwiska kompozytorów z tytułami filmów:

Wojciech Kilar

Dracula

Nino Rota

Psychoza

Bernard Herrmann

Poszukiwacze zaginionej Arki

John Williams

Ojciec chrzestny

Ćwiczenie 4

Pamiętaj, poprawna jest więcej niż jedna odpowiedź. Wskaż dwa filmy, do których muzykę napisał Krzysztof Komeda:

☐ *Niewinni czarodzieje*

☐ *Salto*

☐ *Dziecko Rosemary*

Ćwiczenie 5

Przeciągając podane elementy połącz w pary nazwiska reżyserów z kompozytorami, z którymi stale lub często współpracują / współpracowali.

Peter Greenaway

John Williams

Federico Fellini

Bernard Herrmann

Steven Spielberg

Michael Nyman

Alfred Hitchcock

Nino Rota

Ćwiczenie 6

Zaznacz nazwiska współczesnych kompozytorów, po których twórczość sięgnął w swoich filmach Stanley Kubrick:?

☐ György Ligeti

☐ Helmut Lachenmann

☐ Krzysztof Penderecki

Ćwiczenie 7

Osoba odpowiedzialna za dobór muzyki w filmie, wybór fragmentów kompozycji i piosenek do konkretnych scen to:

☐

sound designer

☐

taper

☐

music supervisor

Polecenie 1

Całą klasą obejrzyjcie pierwsze nieme filmy braci Lumière, np. *Wyjście robotników z fabryki*, *Wjazd pociągu*, *Oblany ogrodnik* i zastanówcie się, jak można by wiarygodnie odtworzyć odgłosy nagrywanych sytuacji. Wykorzystajcie proste instrumenty perkusyjne lub przedmioty codziennego użytku i zaimprovizujcie wspólnie warstwę dźwiękową do oglądanych filmów.

Polecenie 2

Obejrzyj pierwszy polski film *Pruska kultura* z 1907 r. – bez dźwięku. Zastanów się, jak powinna brzmieć do niego muzyka filmowa, która właściwie pasowałaby do akcji i spisz swoje obserwacje. Weź pod uwagę efekty ilustracyjne, narrację fabuły, emocje i zachowanie bohaterów. Następnie obejrzyj film ponownie, tym razem z muzyką, którą skomponował w XXI w. Krzesimir Dębski, po odnalezieniu i rekonstrukcji zaginionej taśmy filmowej. Sprawdź, na ile twoje pomysły pokrywają się z wizją kompozytora.

Polecenie 3

Obejrzyj film *Lśnienie* Stanleya Kubricka, w którym reżyser wykorzystał wiele fragmentów dzieł muzyki XX w., kompozycji Krzysztofa Pendereckiego, Györgiego Ligetiego, Beli Bartóka. Zastanów się, jaki efekt wywołuje użycie awangardowej muzyki XX w. w scenach grozy. Czy wydają się one jeszcze straszniejsze przez zilustrowanie ich muzyką uznawaną za trudną w odbiorze? Czy muzykę tę można uznać za wzbudzającą grozę, czy tylko ulegamy stereotypom z nią związanym?

Słownik pojęć

Kinetoskop

prototyp aparatu projekcyjnego do indywidualnego oglądania na małym ekranie krótkich scenek filmowych.

Musical

przedstawienie teatralne lub film, złożone z partii mówionych, śpiewanych i tanecznych. Musical powstał pod koniec XX w.

Music supervisor

osoba odpowiedzialna za muzyczną stronę filmu (również telewizji lub teatru). Zajmuje się doбором odpowiedniej muzyki, piosenek, fragmentów utworów do obrazu filmowego.

Sound design

tworzenie ścieżki dźwiękowej filmu, polegające na łączeniu w brzmieniową całość dialogów, efektów dźwiękowych, hałasów, muzyki filmowej.

Taper

pianista improwizujący na żywo podkład muzyczny do niemych filmów.

Słownik pojęć został opracowany na podstawie:

encyklopedia.pwn.pl

sjp.pwn.pl

Biblioteka muzyczna

Edvard Grieg, „W grocie Króla Gór”, suita „Peer Gynt”, Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy (dalej AMFN), CC BY 3.0
Edvard Grieg, „W grocie Króla Gór”, suita „Peer Gynt”, Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy (dalej AMFN), CC BY 3.0

- 2 Avro Pärt, „Spiegel im Spiegel”, online-skills, CC BY 3.0
Avro Pärt, „Spiegel im Spiegel”, online-skills, CC BY 3.0

- 3 Krzysztof Komeda, Kołysanka z filmu „Dziecko Rosemary”, online-skills, CC BY 3.0
Krzysztof Komeda, Kołysanka z filmu „Dziecko Rosemary”, online-skills, CC BY 3.0

Bibliografia

Mała encyklopedia muzyki, Stefan Śledziński (red. naczelny), PWN, Warszawa 1981

Małgorzata Przedpełska-Bieniek, *Dźwięk w filmie*, Wydawnictwo Sonoria 2009.